

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน: แนวโน้มและทางเลือกแห่งอนาคต
รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม
private higher education institutions: trends and alternatives of future participation administration model

สมชาย เบญจวรรณ¹

Somchai Benjawan

มนตรีธา ตันตระวานิชย์²

Monthira Tantrawanich

สุรัชย์ ภัทรบรรเจิด³

Surachai Pattarabanjird

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวโน้มและทางเลือกแห่งอนาคต รูปแบบการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามภารกิจหลัก 4 ด้าน ได้แก่ “ด้านที่หนึ่งการผลิตบัณฑิต ด้านที่สอง การวิจัย ด้านที่สาม การบริการวิชาการ และด้านที่สี่การทำนุบำรุง ศิลปะวัฒนธรรม” ทิศทางและยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ต้องปรับตัวมี 2 มาตรการ คือ “มาตรการแรก คือ การสร้างบัณฑิตแบบใหม่ เน้นการจัดการศึกษาที่สามารถรับได้ทั้งแบบ Degree และ Non-Degree มาตรการที่สอง คือ การพัฒนาทักษะ (Upskill) และทบทวนทักษะของผู้เรียน (Reskill) โดยจะต้องสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ภายใต้กรอบสำคัญ 3 ด้าน และรูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 7 รูปแบบ

^{1,2} อาจารย์ประจำภาควิชาการเงินและการลงทุน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสยาม

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสยาม

คำสำคัญ: สถาบันอุดมศึกษาเอกชน, แนวโน้มและทางเลือกแห่งอนาคต, รูปแบบการบริหารจัดการ

Abstract

The purpose of this article is to analytical study the private higher education institutions: trends and alternatives of future participation administration model according to 4 missions, namely "First Mission Building Graduates Second Mission Research The third mission Academic service And the fourth mission preserving arts and culture" Thus the direction and strategy of private higher education institutions must adapt with 2 measures: "the first measure is the creation of new graduates, emphasizing education management can be received in both degree and non-degree and development of learners who need to increase skills (upskill) and The second measure is review skills (reskill), which must establish cooperation with various sectors under 3 important frameworks and 7 forms of participatory management development.

keywords: private higher education institutions, trends and alternatives of future, administration model

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดหลักการสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาทุกระดับไว้ว่า “ต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ” สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจึงต้องดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาโดยอยู่บนพื้นฐานของหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดย

จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งคณะกรรมการ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้ปกครองและนักศึกษา การมีส่วนร่วมในการศึกษากับการบริหาร และการจัดการศึกษามีหลายลักษณะ หลายรูปแบบ และหลายวิธีการ โดยที่ผู้มีส่วนร่วมเข้าร่วมกิจกรรมตามขอบข่ายของการบริหารจัดการสถานศึกษา ได้แก่ “การวางแผน การแสดงความคิดเห็น การประสานงาน การประชุม การรายงานและติดตามผล” (ศรีณย์ เจียรณีย์, พิมพ์ ม่วงศิริธรรม, และ อัครวิน มณีอินทร์, 2558, หน้า 44-54) การอนุญาตให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา เอกชนขึ้นในพุทธศักราช 2513 หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัย เอกชน พุทธศักราช 2512 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดโอกาสให้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เข้ามามีบทบาทร่วมจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ของไทยที่ประกอบด้วยภารกิจหลัก 4 ด้าน ได้แก่ “การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม” (ศิริพงษ์ รักใหม่, สิริฉันท์ ธิรกุล เตชพาพหงษ์, และพันธ์ศักดิ์ พลรัมย์, 2562, หน้า 249-269) ตลอดระยะเวลาเกือบครึ่งทศวรรษที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นและมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ผ่านพ้นปัญหา และอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลมาจากนโยบาย ด้านการศึกษาจากภาครัฐ การแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและ สถาบันอุดมศึกษาจากต่างประเทศ รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากโครงสร้าง ประชากรวัยเรียนที่ลดลง และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อ แนวโน้มพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ถือเป็นปัจจัยหลักอันสำคัญที่ส่งผลต่อ แนวโน้มการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต พัฒนาการ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในภาพรวมสรุปได้ 4 ยุค ดังนี้ “ยุคที่ หนึ่งยุคก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พุทธศักราช 2512 ยุค ที่สอง ยุคก่อกำเนิด (พุทธศักราช 2512 - 2522) ยุคที่สาม ยุคขยายตัว (พุทธศักราช 2522 - 2542) ยุคที่สี่ ยุคปฏิรูปการศึกษา (พุทธศักราช 2542 - 2552) และยุคที่ห้า ยุคมาตรฐานการศึกษา (พุทธศักราช 2552 - ปัจจุบัน) ในช่วงปี พุทธศักราช 2552-ปัจจุบัน มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับอนุญาต

ให้ จัดตั้งใหม่เพิ่มขึ้นอีก 7 แห่ง ทำให้สิ้นปี พุทธศักราช 2563 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 75 แห่ง จำแนกเป็นมหาวิทยาลัย 43 แห่ง สถาบัน 12 แห่ง และวิทยาลัย 20 แห่งพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละยุคสมัย มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญในพระราชบัญญัติแต่ละฉบับ นับตั้งแต่ปี “พุทธศักราช 2512 เป็นต้นมา มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาแล้วทั้งสิ้น 5 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พุทธศักราช 2512 พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พุทธศักราช 2522 พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พุทธศักราช 2522 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พุทธศักราช 2546 และพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พุทธศักราช 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2550 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน” (มานิต บุญประเสริฐ, 2564 หน้า 1-9) ทิศทางการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หรือแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตจำเป็นต้องคำนึงถึงกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พุทธศักราช 2551 - 2565) โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้กำหนดเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพและพัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ได้กำหนดภาพปัจจุบันและอนาคตไว้ 16 ประเด็น ประเด็นที่สำคัญคือ “การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร ปัญหาพลังงานและสิ่งแวดล้อม การมีงานทำและตลาดแรงงานในอนาคต การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรง และการแก้ปัญหาอุดมศึกษา” (ศิริพงศ์ รักใหม่, สิริฉันท์ ธิรกุล เตชพาพงษ์, และพันธ์ศักดิ์ พลารัมย์, 2562, หน้า 249-269) และปัจจัยอื่นๆ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องให้ความสำคัญและเร่งปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมรองรับการแข่งขันจากต่างประเทศ คือ การก้าวสู่ประชาคมอาเซียน อย่างไรก็ตาม ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยยังมีความพร้อมรองรับการเปิดเสรีของประชาคมอาเซียนไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาบัณฑิตในอาชีพ

ที่ประชาคมอาเซียนคาดหวัง ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีความพร้อมเพียงร้อยละ 30.91 ในขณะที่ความพร้อม ด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์และบุคลากร มีความพร้อมร้อยละ 54.60 และ 51.80 ตามลำดับ (ศิริพงษ์ รักใหม่, สิริฉันท์ สิริกุล เตชพาหพงษ์, และพันธ์ศักดิ์ พลรัมย์, 2562, หน้า 249-269) ทิศทางและยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ต้องปรับตัวและอยู่รอดต่อไปจากความท้าทายใหม่ที่เข้ามา มี 2 มาตรการ คือ “มาตรการแรก คือ การสร้างบัณฑิตแบบใหม่ในศตวรรษนี้ (ศตวรรษที่ 21) จำต้องเน้นการจัดการศึกษาที่สามารถรับได้ทั้งแบบ Degree และ Non-Degree และมาตรการที่สอง การพัฒนาคนที่ต้องเพิ่มทักษะ (Upskill) และ ทบทวนทักษะ (Reskill) โดยการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ “ระบบการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะที่ผ่านมา ประสบกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ทั้งในด้านการบังคับใช้กฎหมาย และการสนับสนุนจากภาครัฐ การบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกล่าว คือ กฎหมายมีมาตรการในการการควบคุมมากกว่าการกำกับดูแล และไม่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อนไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และการแข่งขันเสรีทางการศึกษา นอกจากนี้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน และงบประมาณจากรัฐเทียบเท่ากับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แต่จะต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและบรรลุมาตรฐานตามตัวบ่งชี้คุณภาพเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกประการ” (ศิริพงษ์ รักใหม่, สิริฉันท์ สิริกุล เตชพาหพงษ์, และพันธ์ศักดิ์ พลรัมย์, 2559, หน้า 51-66)

แนวโน้มของสถาบันการศึกษาเอกชน

สถาบันการศึกษาเอกชนจะต้องปฏิรูปเพื่อความอยู่รอด โดยการสร้างระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อตอบสนองความต้องการของระบบ มีการวางแผนการบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ผู้เรียนเพื่อเรียนรู้

เกี่ยวกับงานที่ยังไม่เกิดในปัจจุบัน โดยใช้กลไกของธรรมาภิบาล การเงิน การกำกับมาตรฐาน และเครือข่ายอุดมศึกษาบนพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการ ความหลากหลายและเอกภาพเชิงระบบ สากล สร้างความยืดหยุ่นและความคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ “สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมฐานความรู้ สังคมอุดมปัญญา” (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550, หน้า 85) การศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการผลิตกำลังคนในระดับสูง จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพทั้งในด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพที่จะทำการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545, หน้า 98) ดังนั้น เป้าหมายของมหาวิทยาลัยเอกชนแนวใหม่ในทศวรรษหน้า คือ มหาวิทยาลัย 4.0 คือ ระบบการศึกษาที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนเรียนจบไปแล้ว ต้องสามารถสร้างผลงานได้ และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยมีกรอบพัฒนาระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. การเรียนการสอนมุ่งสอนและวัดสมรรถนะผู้เรียนบนฐานสมรรถนะด้าน “องค์ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะชีวิต” บนฐานศักยภาพและความถนัดของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความถนัดและศักยภาพของตนเอง ทำให้สนุก มีความสุข และทำได้ดี

2. พัฒนาหลักสูตรการคิด 10 มิติ คือ สร้างนักคิด สนับสนุนการคิดค้นคว้าเพื่อพัฒนานวัตกรรมทุกระดับของสังคมและสอนวิธีคิด ใน 10 มิติ ประกอบด้วย

มิติที่ 2.1: วิธีการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) หมายถึง ความตั้งใจที่จะพิจารณาตัดสินเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการไม่เห็นคล้อยตามข้อเสนออย่างง่าย ๆ แต่ตั้งคำถามท้าทาย หรือโต้แย้งสมมติฐาน และข้อสมมติที่อยู่เบื้องหลัง และพยายามเปิดแนวทางการคิด ออกสู่ทางต่างๆ ที่แตกต่างจากข้อเสนอนั้น เพื่อให้สามารถได้คำตอบที่สมเหตุผล มากกว่าข้อเสนอดั้งเดิม

มิติที่ 2.2: วิธีการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) หมายถึง การจำแนกแฉก องค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น

มิติที่ 2.3: วิธีการคิดเชิงสังเคราะห์ (Synthesis-Type Thinking) หมายถึง ความสามารถในการดึงองค์ประกอบต่างๆ มาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

มิติที่ 2.4: วิธีการคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Thinking) หมายถึง การพิจารณาเทียบเคียงความเหมือน และ/หรือ ความแตกต่าง ระหว่างสิ่งนั้นกับสิ่งอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ สามารถอธิบายเรื่องนั้น ได้อย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการคิด การแก้ปัญหา หรือการหาทางเลือกใดเรื่องหนึ่ง

มิติที่ 2.5: วิธีการคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) หมายถึง ความสามารถในการประสานข้อมูลทั้งหมด ที่มีอยู่ เกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใด ได้อย่างไม่ขัดแย้ง แล้วนำมาสร้างเป็นความคิดรวบยอด หรือกรอบความคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้น

มิติที่ 2.6: วิธีการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หมายถึง การขยายขอบเขตความคิดออกไป จากกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่ สู่ความคิดใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุด ให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น

มิติที่ 2.7: วิธีการคิดเชิงประยุกต์ (Applicative Thinking) หมายถึง ความสามารถในการนำเอาสิ่งที่มีอยู่เดิม ไปปรับใช้ประโยชน์ในบริบทใหม่ ได้อย่างเหมาะสม โดยยังคงหลักการของสิ่งเดิมไว้

มิติที่ 2.8: วิธีการคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) หมายถึง ความสามารถในการกำหนดแนวทางที่ดีที่สุด ภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้าหาแกนหลักได้อย่างเหมาะสม เพื่ออธิบาย หรือให้เหตุผลสนับสนุนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

มิติที่ 2.9: วิธีการคิดเชิงบูรณาการ (Integrative Thinking) หมายถึง ความสามารถในการเชื่อมโยงแนวคิด หรือองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าหา กันหลักได้อย่างเหมาะสม เพื่ออธิบายหรือให้เหตุผลสนับสนุนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

มิติที่ 2.10: วิธีการคิดเชิงอนาคต (Futuristic Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ในอนาคต อย่างมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

3. เน้นให้ผู้เรียนระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก สนับสนุนทุนทำวิจัย โดยเปลี่ยนผ่านสมรรถนะผู้เรียนสู่การเป็นผู้ผลิตความรู้และสร้างนวัตกรรม ลด การพึ่งพาเทคโนโลยีและพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับโจทย์ความต้องการของประเทศ

4. พัฒนาสถาบันเข้าสู่สถาบัน 2 และ 3 ภาษา เพื่อให้ได้ผู้เรียน มีองค์ ความรู้วิชาการ และเชื่อมต่อองค์ความรู้ทั่วโลก เป็นประโยชน์ต่อการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นผู้สร้างบริหารและผู้ประกอบการ ตลอดถึงการสร้าง กิจการใหม่ๆ ด้วยตนเอง พร้อมเปลี่ยนผ่านสมรรถนะผู้เรียนสู่การเป็นนัก บริหารและเป็นเจ้าของกิจการ

5. สร้างความร่วมมือหลากหลายลักษณะระหว่างสถาบันการศึกษา ภายในประเทศและต่างประเทศ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงภาค ประชาชน กำหนดช่องทางการสร้างคณาจารย์และนักวิจัยรุ่นใหม่ เพิ่มจำนวน นวัตกรรม ภายในประเทศ มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและชุมชน

6. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสิทธิบัตรทางปัญญา มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับระดับสากลส่งเสริมการเชื่อมต่อการวิจัยกับ ภาคเอกชนและภาคอุตสาหกรรม กระตุ้นการคิดนวัตกรรมภายในมหาวิทยาลัย

7. ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมในสถานศึกษาทุกแห่ง สิ่ง แปลกใหม่ พัฒนารูปแบบ ให้เหมาะกับผู้เรียนแต่ละระดับ จัดประกวดแข่งขัน คิดนวัตกรรมทั้งระดับครูผู้สอนและผู้เรียนส่งเสริม วิทยาลัยชุมชนเชื่อมต่อกัน นวัตกรรมและเทคโนโลยีสู่ชุมชนท้องถิ่น

แนวโน้มสถาบันศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า คือ เป็น สถาบันอุดมศึกษาเอกชน หรือมหาวิทยาลัยเอกชน 4.0 เพื่อเป้าหมาย "สร้าง ทรัพยากรมนุษย์ที่พึ่งพาตนเองได้ สร้างฐานประเทศที่ลดการนำเข้า และสร้าง

สังคมแห่งการแบ่งปัน" มีระบบเศรษฐกิจที่อยู่บนฐานมูลค่าเพิ่ม (The base value-added economy) โดยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานขับเคลื่อน แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า มองผ่านประวัติศาสตร์ และพัฒนาการในอดีตจนปัจจุบัน นำมาประยุกต์ใช้เพื่อการเตรียมการอนาคตที่ ต่อเนื่องกัน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในบริบทของปัจจัยแวดล้อมต่างๆ มีผลต่อ ระบบการศึกษาของไทยและของโลก ที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ แนวโน้มอนาคตของการพัฒนา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนครอบคลุมบริบทสำคัญ คือ “ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และเป้าประสงค์” เพื่อดำเนินงานตามภารกิจด้านการ บริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วม

ทางเลือกแห่งอนาคตของสถาบันการศึกษาเอกชน

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการเตรียมประชากรให้พร้อมที่จะ เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข การศึกษา คือสร้างพลังปัญญาแก่ประชากร เพื่อพร้อมรับกับปัญหาต่างๆ ทั้งในเรื่อง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาจึงถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับ พัฒนาประชากรเพื่อเตรียมความพร้อมในยุคศตวรรษปัจจุบัน ใน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่ง เกิดพัฒนาการทั้งด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธ กิจ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์การบริหารจัดการและเป้าประสงค์ มีโครงสร้างองค์กร และการดำเนินงานตามภารกิจและองค์ประกอบของตัวชี้วัดคุณภาพ เพื่อ เสริมสร้างศักยภาพของประเทศ ผ่านสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา จาก นโยบายประเทศไทย 4.0 เกิดความท้าทายต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ต้อง ปรับทิศทางการบริหารจัดการ ทำให้ระบบการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนเป็น การศึกษา 4.0 มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ ระบบการศึกษาเพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลง การจะก้าวเข้าสู่ มหาวิทยาลัย 4.0 นั้น จะต้องใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาซึ่ง ประกอบด้วยการทำงานร่วมกันหลายส่วนแบบระบบความร่วมมือหรือการมี ส่วนร่วม ตั้งแต่ระดับขั้นของการบริหาร ระดับปฏิบัติ และหน่วยงานสนับสนุน

นอกจากกลยุทธ์การบริหารจัดการระบบการศึกษาแล้ว หน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยคือการผลิตบัณฑิต และบัณฑิตของมหาวิทยาลัย 4.0 จะต้องเป็นบัณฑิตที่ผลิตผลงานได้ และมีความรับผิดชอบต่อผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมา

ความท้าทายในศตวรรษที่ 21 โจทย์ที่สำคัญ 2 ประการที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยจำเป็นต้องพิจารณาเพื่ออนาคต คือ “การตอบโจทย์อนาคตความท้าทายของสังคมและชุมชน (Future of Society) การศึกษาไทยยุคการศึกษา 4.0 คือ ระบบการศึกษาคุณภาพเป็นยุคที่ต้องการผลผลิตหรือ Products ให้ได้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ของตนเอง ชุมชน และของสังคมในภาพรวม ดังนั้น บทบาทของระบบการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยในยุคประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) จะต้องเป็นระบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีสมรรถนะ สนับสนุนให้เกิดเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ดังนั้น มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องสร้างทุนมนุษย์ให้อยู่ในโลกได้อย่างสมดุล ซึ่งจะต้องเปลี่ยนทั้งวิธีการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น บูรณาการศาสตร์แบบสหสาขาวิชา บริหารงานวิจัยไปสู่นวัตกรรม และสร้างประโยชน์ สร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ได้ โดยหน้าที่ของมหาวิทยาลัยจะต้องกำหนดโจทย์ในการผลิตบัณฑิตที่เน้นบัณฑิตที่เป็นนวัตกรรม การจัดการหลักสูตรจะต้องเป็นหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ส่งเสริมกระบวนการคิดทุกวิชา และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม สำหรับกลยุทธ์ในการบริหารจัดการการศึกษาเชิงผลิตภาพนั้น ประกอบไปด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างแรงบันดาลใจ การเสริมสร้างพลังอำนาจ และการพัฒนา การปฏิบัติที่ดีสู่ความเป็นเลิศโดยยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย 4.0 จะเน้นการพัฒนามหาวิทยาลัยที่อาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ประชาชน และหน่วยงานองค์กรในท้องถิ่น เพื่อส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรที่แท้จริง

แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต มุมมองจากบริบทของ เศรษฐกิจสังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะเวลา 10 ปี ข้างหน้า (พุทธศักราช 2563 - 2573) โดยคำนึงถึงแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (พุทธศักราช 2551 - 2565) มาเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดทิศทางการ พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตให้สอดคล้องกับนโยบายและความ ต้องการของประเทศ การศึกษาแนวโน้มอาศัยการวิเคราะห์ถึงแนวโน้มความ เป็นไปได้ที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องเป็น และคาดว่าจะ เป็น เพื่อ วิเคราะห์หาช่องว่างของความเป็นไปได้ และนำเสนอแนวทางที่เหมาะสม สำหรับ “รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนในอนาคต” พร้อมการเตรียมความพร้อมของสถาบัน ภายใต้กรอบ สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

1. แนวโน้มด้าน “ปรัชญา วิทยาศาสตร์ ยุทธศาสตร์ พันธกิจ กลยุทธ์และ เป้าประสงค์”
2. แนวโน้มด้านการดำเนินงานตามภารกิจ 4 ด้าน คือ “วิชาการ งบประมาณ บุคลากร และงานทั่วไป”
3. แนวโน้มด้านการบริหารและการจัดการเชิงรุก

รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและ นำเสนอถึงสถานการณ์เกี่ยวกับภาพอนาคตที่ครอบคลุมสถาบันอุดมศึกษา เอกชนทั้งหมดในประเทศไทย เกี่ยวกับระบบการศึกษาเพื่อให้เกิดทักษะกับ ผู้เรียน คือ “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century skills)” ประกอบด้วย ปัจจุบัน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ทักษะด้านสาระวิชาหลัก (2) ทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรม (3) ทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี และ (4) ทักษะ ด้านชีวิตและการทำงานเพื่อเป็นทางเลือกแห่งอนาคตของสถาบันการศึกษา เอกชนและผู้เรียน ธนันท์ธร โสภณดิลก (2562, หน้า 227-243) ได้เสนอระดับ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ 4 ด้าน คือ “ด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรม ด้านการลงทุนและปฏิบัติงาน และด้านการติดตามและประเมินผลงาน” ทิศทางการขับเคลื่อนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยเป็นเรื่องที่ทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเอง และหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ ทิศทาง บทบาท ความรับผิดชอบให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สาเหตุที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทย ก้าวถึงหนทางติดตัน มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น “อัตราการศึกษาที่ลดลง ในขณะที่จำนวนมหาวิทยาลัยเกิดใหม่เพิ่มขึ้น มีการแข่งขันกันเปิดหลักสูตร ประกอบกับปัจจัยอื่น เช่น ผู้ที่มีฐานะดี มีทุนทรัพย์ สามารถไปเรียนต่อต่างประเทศได้ การเกิดของหลักสูตรออนไลน์ทั้งแบบรับปริญญาโดยตรงและโปรแกรมที่ไม่ไม่ต้องการใบปริญญา (Non-degree program) แต่สำคัญต่อวิชาชีพและอาชีพที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง รวมไปถึงการจัดการการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยในโลกที่เข้าสู่ยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ที่ไร้พรมแดนมหาวิทยาลัยจะไม่ใช่ พื้นที่ที่ครูเป็นเจ้าของอีกต่อไป แต่จะเป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ (learning space) ของผู้เรียนหรือนิสิตและนักศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบได้ อาจารย์จะต้องมีประสบการณ์และทักษะในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ที่โปรแกรมเครื่องมือการสืบค้น (Search engine) ระดับ “Google” ช่วยไม่ได้ และต้องมีชุดความคิด (Mind Set) หรือ กระบวนการทางความคิด (Thought processes) ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ และผู้สอนจะต้องสอนมุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นหลัก มีการบูรณาการการเรียนรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คู่ไปกับการทำงาน หรือฝึกปฏิบัติวิชาชีพจริง หรือให้ผู้ที่อยู่ในภาคธุรกิจประเภทต่างๆ ตลอดถึงในวงวิชาชีพอื่น เป็นต้นว่า “ครู นักการทหาร ข้าราชการประจำกระทรวงทบวงกรมต่างๆ” มาถ่ายทอดทักษะประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากของจริงจะต้องเริ่มต้นจากการออกแบบหลักสูตรการ

เรียนการสอนร่วมกัน รวมไปถึงการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนที่จบการศึกษาออกไปมีทักษะในการเป็นผู้ประกอบการ สามารถสร้างธุรกิจของตัวเองได้

ทางออกหนึ่งที่จะช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนอยู่รอดและก้าวสู่ความสำเร็จควบคู่กับความเจริญและพัฒนาการของสังคม คือ “การเชื่อมโยงการตอบโจทย์ทั้งภาคส่วนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและภาคของผู้ใช้บัณฑิต” ภายใต้รูปแบบพัฒนาการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทย ดังนี้

รูปแบบที่ 1: รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้เต็มศักยภาพ สถาบันควรทำหน้าที่ดูแลเกณฑ์ ข้อกำหนด เพื่อคัดกรอง ด้านอุปทาน (supply side) ที่คิดว่าเป็นประโยชน์ มีความโดดเด่นทางด้านวิชาการและวิชาชีพที่ตอบสนองทิศทางของประเทศ ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องปรับกระบวนการบริหารจัดการ ภาวะเทียบให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

รูปแบบที่ 2: รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การทำหน้าที่คัดกรองผู้มีเจตนาารมณ์ด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ ที่มีความชัดเจนในด้านนโยบายในการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ โดยจัดการศึกษาควบคู่กับการฝึกประสบการณ์ ที่เน้นการผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและประเทศเป็นหลัก

รูปแบบที่ 3: รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการกำหนดทิศทางที่ชัดเจนในการสร้างทุนมนุษย์ที่เป็นระดับแนวหน้าในการขับเคลื่อนประเทศ โดยพิจารณาเรื่องการผลิตกำลังคน ที่มีการกำหนดแผนการผลิต ลดความซ้ำซ้อนในการผลิตบัณฑิตสาขาต่างๆ ไม่ให้เกิดการผลิตที่เกินความต้องการ อันอาจจะส่งผลกระทบต่อภารกิจงานทำของบัณฑิตในภายหลัง

รูปแบบที่ 4: รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ด้วยระบบและกระบวนการทำงานที่ยืดหยุ่น รวดเร็วตามกลุ่ม ประเภท สถาบันมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพครบในทีเดียว โดยคำนึงถึงมิติต่างๆ ร่วมกับกลไกการบริหารจัดการขององค์กรที่ดูแล

รูปแบบที่ 5: รูปแบบการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างฝ่ายกำกับนโยบายและฝ่ายปฏิบัติให้เกิดเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างภาครัฐ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

รูปแบบที่ 6: รูปแบบการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม รับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้านการอุดมศึกษาในสัดส่วนที่เหมาะสมตามต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงสร้างความเข้าใจและมีการทบทวนปรับระบบดังกล่าวเพื่อให้มีความเหมาะสม และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

รูปแบบที่ 7: รูปแบบการสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศและการจัดหลักสูตรนานาชาติ เพราะในสภาพปัจจุบันการศึกษาข้ามพรมแดนที่เกิดขึ้นทำให้คนในวงการอุดมศึกษาเอกชนต้องเปลี่ยนแปลงปรับตัวและใช้ประโยชน์จากการสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศในลักษณะของการแลกเปลี่ยนทรัพยากร องค์ความรู้ รวมทั้งการเปิดพื้นที่ในการผลิตบัณฑิตร่วมกัน

สรุปผล

รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมสำหรับแนวโน้มและทางเลือกแห่งอนาคต ในสภาพการณ์ปัจจุบัน สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จากสภาพการณ์ที่ต้องเผชิญกับจำนวนนักศึกษาที่ลดลง แนวทางปรับตัวเพื่อจัดระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมแบบทางเลือกแห่งอนาคตนำเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหา 3 ทางเลือก ดังนี้

ทางเลือกที่ 1: ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ตรงตามความต้องการ และทันสมัยผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องจัดทำและพัฒนาหลักสูตรทุกๆ ปีการศึกษา ด้วยการนำผลจากการเรียนการสอนของทุกวิชามาพิจารณาว่า มีความเหมาะสมกับยุคสมัยหรือไม่ สามารถสอนได้ตามวัตถุประสงค์และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจได้อย่างไร และมีประสิทธิภาพเพียงใด

ทางเลือกที่ 2: ขยายฐานกลุ่มผู้เรียนใหม่เพื่อเพิ่มรายได้ทดแทนจากอุปสรรคที่เกิดจากการที่โครงสร้างประชากรของประเทศเปลี่ยนไป ทำให้คาดว่าจำนวนนักศึกษาจะลดลงอย่างต่อเนื่องในอนาคต ในขณะที่จำนวนประชากร

ที่เป็นผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกด้านประชากรศาสตร์ที่ไม่สามารถจะควบคุมได้

ทางเลือกที่ 3: ศึกษาแนวโน้มของตลาดแรงงาน ความต้องการของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรหรือจัดโครงการที่ตรงตามความต้องการ จะช่วยให้มหาวิทยาลัยมีความได้เปรียบในการแข่งขันจากการที่เป็นผู้นำหรือผู้ริเริ่มนั่นเอง

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking). (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2558). การสอนให้นักศึกษาเป็นนักคิด นักวิเคราะห์ นักสังเคราะห์ และนักวิพากษ์. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2558). ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยรัฐเป็นผู้ชี้นำ. นิตยสาร CIO World&Business, 39(152), 54-55.
- ธนันท์ธร โสภณตติก. (2562). ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหลวง อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี. วารสารพิกุล, 17(1), 227-243.
- มานิต บุญประเสริฐ. (2564). พัฒนาการของการอุดมศึกษาเอกชนไทยก่อนและหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย.
- ศิริพงศ์ รักใหม่ (2558). พัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพงศ์ รักใหม่, สิริฉันท สอิทธิกุล เตชพาหพงษ์, และพันธ์ศักดิ์ พลสารมย์. (2559). พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย. วารสารการพยาบาลและการศึกษา, 9(3), 51-66.

- ศิริพงษ์ รักใหม่, สิริฉันท์ ธิรกุล เตชพาหพงษ์, และพันธ์ศักดิ์ พลารัมย์.
(2562). แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน: ทางเลือกแห่งอนาคต.
วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 13(1), 249-269.
- ศรัณย์ เจียรระนัย, พิมพา ม่วงศิริธรรม, และ อัคริน มณีอินทร์. (2558,
กรกฎาคม-ธันวาคม 8). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมใน
สถาบันอุดมศึกษา. **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 16(2), 44-54.**
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. **กรอบแผน
อุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พุทธศักราช 2551 – 2565).** 2550.
- สนม ครูชเมื่อง. (2547). **รูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยอิสระของรัฐ.
ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.**
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2545).
**พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545.** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. (2560). **สรุปผลการ
ดำเนินงานประจำปี 2558-2560.** กรุงเทพฯ: สมาคม
สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย.
- C. Prince. (2002). “Developments in the Market for Client-based
Management Education”. **Journal of European Industrial
Training, 26, 353-359.**
- Edward W.smith & Others. (1969). **The Education’s Encyclopedia.**
New Jersey, Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- G.E.Austin and D.Reynolds. “Managing for improved school
effectiveness: An international survey,” **School
Organization (1998): 167-178.**

Kotler, Philip. (2000). **Marketing Management**. The Millennium edition. New Jersey: Prentic - Hall.

Kotler, Philip. (2003). **Marketing Management**. 11th ed. Upper Saddle River. NJ: Prentice –Hall.

Porter, M. E. (1985). **Competitive advantage: creating and sustaining superior performance**. New York: The Free Press.

Maslow, A. H. (1954). **Motivation and Personality**. New York: Harper & Brother.

วารสารพิกุล

วารสารพิกุล